

ЛЮБОВ - СТРУКТУРНИЙ КОМПОНЕНТ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ОСОБИСТОСТІ

Постановка проблеми. Життєвий світ як зразок структурування зовнішнього світу відповідно до внутрішнього поєднує сутність існування, глибинне і зовнішнє, незмінне й швидкоплинне. Він являє собою явну цілісність внутрішнього психічного життя і зовнішніх проявів у поведінці, спілкуванні, діяльності, завжди збіднюючи зовнішню дійсність і одночасно збагачуючи її індивідуально властивим культурно-історичним змістом.

Найважливішим компонентом життєдіяльності особистості є її статеві поведінка і шлюбно-сімейні відносини. Ця сфера є дійсно джерелом життєвої енергії, душевного здоров'я особистості й водночас полем турбот, напруги, незадоволення особистості своїм життям.

Життєво затвердженою і філософськи мудрою оцінкою любові є визнання її життєвою енергією людського існування. Так, С.Л.Рубінштейн розглядав любов як *ствердження буття людини*. Людина знаходить своє справжнє людське існування, оскільки в любові до неї іншої людини вона починає існувати для іншої людини. Бути улюбленим – це означає бути справді існуючим з усього й усіх. У любові відбувається сплетення двох протилежних тенденцій. Одна має місце тоді, коли в природному почуттєвому потязі відбувається розпад усіх людських надбудов. Інша – коли природна основа служить силою, яку ніщо надумане не може перевершити.

Отто Кернберг у своїй книзі "Відносини любові. Норма і патологія" приводить опис любові мексиканським поетом, помітивши, що любов – це крапка претинання між бажанням і реальністю. Любов, каже він, відкриває реальність бажанню і створює перехід від еротичного об'єкта до коханої людини. Це відкриття майже завжди болісне, оскільки улюблений (а) являє собою одночасно і тіло, в яке можна проникнути, і свідомість, в яку проникнути неможливо. Любов – це відкриття свободи іншої людини. Протиріччя самої природи любові полягає в тому, що бажання прагне до здійснення за допомогою руйнування бажаного об'єкта, а любов виявляє, що цей об'єкт неможливо зруйнувати і неможливо замінити.

Тобто любов – це не тільки блаженство і душевний зліт, але і пекельні муки, хвороба душі і тіла.

Заліт уважав, що, крім генітального задоволення, щирі відносини любові містять ідеалізацію, ніжність і особливу форму ідентифікації. Інтеграція любові й ненависті в Я – і об'єкт-репрезентаціях, трансформація часткових об'єктних відносин у цілісні (або константність об'єкта) – основні умови для здатності до встановлення стабільних об'єктних відносин.

Генрі Дікс дійшов висновку, що пари встановлюють компромісне утворення між своїми несвідомими об'єктними відносинами, які часто знаходяться в гострому конфлікті з їх усвідомленими бажаннями і взаємними чеканнями. Приймаючи до уваги цю точку зору, Кернберг виділяє наступні сфери інтеракції пари: 1) реальні сексуальні відносини; 2) свідомо і несвідомо домінуючі об'єктні відносини; 3) установлення спільного Его-ідеалу. Здатність до зрілої сексуальної любові знаходить втілення в цих трьох сферах.

З психоаналітичної точки зору, бажання об'єднатися в пару й у такий спосіб реалізувати глибокі несвідомі потреби в ідентифікації в любові з батьками та їхніми ролями у сексуальних відносинах грає не меншу

роль, ніж агресивні сили, що прагнуть підірвати інтимні відносини. Те, що руйнує жагучу прихильність і обертається почуттям ув'язнення (несвободи) і "сексуальною нудьгою", є активацією агресії, що загрожує тендітній рівновазі між садомазохізмом і любов'ю у відносинах пари - як сексуальній, так і емоційній.

Ще на більшу увагу заслуговує динаміка розвитку емоційних інтимних відносин. Несвідоме бажання виправити домінуючі патогенні відносини минулого і спокуса відтворити їх для втілення нереалізованих агресивних і мстивих потреб має як результат програвання їх у відносинах з улюбленим об'єктом. За допомогою проективної ідентифікації кожен партнер прагне викликати в іншому особливості минулого едипового і/чи доедипового об'єкта, з яким вони знаходилися в конфлікті.

Рівновага несвідомо встановлюється за допомогою того, що партнери доповнюють домінуючі патогенні об'єктні відносини з їхнього минулого, і це скріплює відносини новими непередбачуваними способами.

Очевидно, що якість і розвиток любовних відносин залежать від характеру відповідності пари і, таким чином, від способу вибору партнера. Розвиток здатності до цілісних чи інтегрованих об'єктних відносин має на увазі досягнення ідентичності Его і, до того ж, розвиток глибоких відносин, які сприяють інтуїтивному вибору людини, що відповідає вашим бажанням і прагненням. У процесі вибору завжди присутні несвідомі детермінанти, але за звичайних обставин розбіжність між несвідомими бажаннями й побоюваннями та свідомими сподіваннями не настільки кардинальна, щоби побоюватися знищення процесів ранньої ідеалізації у відносинах пари.

Зрілий вибір людини, яку любимо і з якою хочемо провести все своє життя, передбачає й зрілі ідеали, певну шкалу цінностей та наявність цілей, які, на додаток до задоволення потреб у любові і близькості, додають більш широкий сенс життю.

У нашому дослідженні ми використовуємо поряд з іншими методиками метод каузометрії А. Кроніка. Випробовуваний виділяє важливі події свого життя й ми аналізуємо їх у визначеній послідовності.

Дослідження здійснювалося на випадковій вибірці, що складалася з 25 респондентів. Вік випробовуваних варіював від 21 до 80 років. Для аналізу результатів був використаний кореляційний аналіз.

Аналіз експериментальних даних показує, що всі випробовувані, які прийняли участь у нашому дослідженні, виділяли серед інших як мінімум одну подію, яка так чи інакше має відношення до вибору партнера, але ступінь залученості подій, пов'язаних з любовними відносинами, має досить високий відсоток тільки в 60% опитаних. Також у цих респондентів суб'єктивна значимість таких подій збігається з реальною, тобто вони адекватно оцінюють значимість подій свого життя, пов'язаних з любовними відносинами.

В інших же випробовуваних такого збігу не спостерігалось. Наведемо приклад.

Один з респондентів виділив серед інших подію "перша любов" (ступінь залученості події $W=20.2\%$, суб'єктивна значимість цієї події $Rz=8$, реальна $Rw=10$). У процесі причинно-наслідкового аналізу виявилось, що "перша любов" вплинула на його подальший вибір супутниці життя: "Я бачив її всього два рази, коли був ще хлопчиськом, вона була вже досить дорослою дівчиною-мулаткою, але в пам'яті

залишилася вона назавжди. Навіть дружину знайшов таку ж мулатку".

Молода жінка, 28 років, виділила серед усіх найбільш важливих подій свого життя 3 події, пов'язані з вибором партнера. Дві з них відносяться до минулого (ступінь залученості подій $W=3,3\%$ та $W=24,4\%$) і, на думку випробовуваної, займають п'яте і шосте місце з 16 за важливістю в її житті. Після обробки причинно-цілового аналізу подій виявилось, що реально ці події займають 14 і 15 місця. А от третя подія (ступінь залученості події $W=41,1\%$), якій випробовувана надала саме останнє місце, відбувається в сьогоденні й посідає 2 місце. Після деяких міркувань з цього приводу вона зробила наступні висновки: "Перша любов, рання, молода, а коли вже не перша – стаєш розважливою і починаєш любити, тільки коли бачиш любов з його боку, відчуваючи при цьому лише свою захопленість ним в обмін на його повну турботу й опікування тобою".

Інша молода жінка, яка на момент опитування прожила з чоловіком 6 років, відзначила, що її вибір був здебільшого невідомим, тому що чоловік не відповідав її ідеальним уявленням про чоловіка за багатьма показниками. І тільки після того, як він зізнався в любові, вона зрозуміла, що дуже любить його і ніхто інший їй не потрібний. Ступінь залученості події, пов'язаної з вибором партнера ($W=42,9\%$) – має дуже велике значення. Також суб'єктивна значимість цієї події ($Rz=2$) збігається з реальною ($Rw=2$), тобто ця жінка адекватно оцінює значимість події свого життя, пов'язаної з вибором партнера.

Таким чином, реальна й усвідомлювана значимість подій для людини далеко не завжди збігаються. Понад те, у результаті дії різних механізмів "психологічного захисту" реальна значимість нерідко "чинить опір"

ЛІТЕРАТУРА

1. Абульханова-Славская К.А. Стратегия жизни. – М.: Наука, 1988.
2. Ананьев Б.Г. Человек как предмет познания. – Л.: ЛГУ, 1968. – 336 с.
3. Головаха Е.И., Кроник А.А. – Психологическое время личности. – К.: Наукова думка, - 1984 г.

спробам її усвідомлення особистістю, а сама особистість – можливостям цього усвідомлення.

Життєві труднощі виникають часто через неправильно зроблений у житті вибір, за який людина несе екзистенціальну відповідальність. Не усвідомлюючи мотиви цього вибору, що витісняються, людина відчуває внутрішній конфлікт, виникає проблема, рішення якої складеться в усвідомленні сенсів, що витісняються.

Сам факт, що необхідною умовою розвитку глибоких і тривалих відносин між двома є досягнення здатності до глибини стосовно самого себе й інших – для емпатії і розуміння, що відкривають глибинний шлях до багатомірних відносин між людськими істотами, – створює цікаву дилему. У міру того, як з роками один з партнерів знаходить велику здатність до глибокої любові і реалістичної поваги іншого, він чи вона може знайти іншого, котрий може бути настільки ж придатним партнером чи навіть кращим. Емоційна зрілість, таким чином, не є гарантією безконфліктності та стабільності у взаєминах пари. Тверді зобов'язання стосовно однієї людини, моральні цінності й досвід спільного життя збагатять і збережуть стабільність відносин, але якщо знання себе і рефлексія глибокі, кожен партнер час від часу може відчувати прагнення до інших відносин і самозречення, що повторюється. Але самозречення і прагнення можуть додати глибини в життя індивідуума й пари; а напрям прагнень, фантазій і сексуального розпалу у відносинах пари можуть привнести додаткові, непомітні для сторонніх фарби в їхнє любовне життя.

Усі людські відносини приречені колись скінчитися, але загроза втрати, загроза самотності і, зрештою, смерті, є найстрашнішою, якщо любов дуже сильна. Усвідомлення цього також підсилює любов.

4. Кернберг О.Ф. Отношения любви: норма и патология. /пер.с англ. М.Н.Георгиевой. – М.: "Класс", 2000. – 256 с.

5. Рубинштейн С.Л. Человек и мир. – М.: Наука, 1997. 191 с.

7. Калін В.К. Анализ самоорганизации и самодетерминации активности личности с позиций системного подхода // Наука і освіта. – 1999. – № 1-2. С. 45 – 48.

Подано до редакції 11.12.04

РЕЗЮМЕ

Стаття посвящена изучению динамики сознательных и бессознательных факторов, определяющих жизненный путь личности. На основе теорети-

ческого и практического анализа автор рассматривает проблему любви, ее влияние на жизнедеятельность личности.

SUMMARY

The article presents the dynamics of conscious and unconscious factors determining a person's life. On the basis of theo-

retical and practical analysis the author investigates the problem of love and its influence on vital functions of a person.

Науковий керівник – Калін В.К., професор, док. психол. наук